

วรรณคดีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและการค้นคว้าเอกสาร บทความ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า วรรณคดีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพยาบาลในวิทยาลัยครู โดยตรงนั้น ไม่มี และไม่ปรากฏว่าผู้ใดได้ศึกษาหรือทำการวิจัยมาก่อน ฉะนั้นในขั้นผู้วิจัย ได้เสนอเกี่ยวกับ แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพ แนวความคิดเกี่ยวกับพยาบาลโรงเรียน บทบาทและความรับผิดชอบของพยาบาลโรงเรียน ตลอดจนการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า "บทบาท" (Role) มาจากคำเต็มว่า "บทบาททางสังคม" (Social Role) ซึ่งหมายถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เหมือนกัน ของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกันหรืออยู่ในสังคมเดียวกัน และรวมตลอดถึงแบบพฤติกรรมที่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมด้วย ¹

ริชาร์ด อาร์ เมคโดนัลด์ และเจมส์ เอช. สเชลเลนเบิร์ก (Richard R. Mac Donal, James H. Schellenberg) ได้กล่าวถึงบทบาทในเชิงพฤติกรรมทางสังคมว่า บทบาทหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมคาดหวังจะให้

¹ Eric Hoyle, The Role of the Teacher (London : Routledge and Kegan Paul, 1969), p. 36.

บุคคลนั้นประพฤติ¹

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) อธิบายความหมายของบทบาทไว้ใน 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลภายในกลุ่ม
2. รูปแบบของพฤติกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามความมุ่งหวังของสังคม²

ภิญโญ สาร ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง ความมุ่งหวัง (expectation) ที่บุคคลอื่นคาดว่า บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรจะทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาท (Role) นี้จะมีความคู่กับตำแหน่ง (Position) ที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งอยู่เสมอ³

สุพัทรา สุภาว นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงบทบาทไว้อย่างสั้น ๆ แต่ชัดเจนว่า บทบาทคือ การปฏิบัติความดีและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทก็คือต้องเลี้ยงดูลูก เป็นครูบทบาทคือสั่งสอนอบรม นักเรียน เป็นคนไข้บทบาทคือปฏิบัติตามคำสั่งของแพทย์ และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า การกำหนดบทบาทจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรม

¹ Richard R. Mac Donald and James H. Schellenger, Selected Reading and Project in Social Psychology (New York : Radon House , 1971), p. 4.

² Carter V. Good, "Role" Dictionary of Education 3rd, ed. (New York : Mc Graw -Hill Book Co., 1973), p. 502.

³ ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2517), หน้า 304.

อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบทบาทกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ¹

จากความหมายดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ซึ่งการแสดงออกของบทบาทนั้นจะมีส่วนผูกพันหรือมีความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความคาดหวังของผู้อื่นในสังคม ที่ต้องการให้กระทำในฐานะที่ดำรงตำแหน่งนั้น

ดังนั้นจะเห็นว่าคน ๆ หนึ่งอาจจะแสดงบทบาทหลายบทบาทในเวลาเดียวกันได้ โดยมีข้อที่น่าสังเกตว่า ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร บทบาทก็ยิ่งแตกต่างออกไปเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ จากออบ ดับบิว เกทเซล (Jacob W. Getzel) ให้ความเห็นว่า บทบาทหนึ่ง ๆ จะมีข้อตกลงและความรับผิดชอบหลายอย่างที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน เมื่อบุคคลเข้าประจำบทบาทโดยมีข้อตกลงและความรับผิดชอบต่าง ๆ กำกับด้วย เราเรียกว่า เขากำลังกระทำบทบาท² แต่เนื่องจากกิจกรรมที่ระบุไว้ในแต่ละบทบาทนั้นอาจจะเป็นความคาดหวังของผู้กระทำหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องของความคาดหวังให้เขากระทำหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในบางครั้งความคาดหวังอาจจะไม่ตรงกันก็ได้ เราเรียกสภาวะการณเช่นนี้ว่า บทบาทขัดแย้งกัน (Role Conflict)³ ซึ่งจะทำให้ผู้สวมบทบาทเกิดความอึดอัดใจ แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทที่ขัดแย้งกันนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ในทุกองค์กรและวิชาชีพ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานแล้ว ยังก่อให้เกิดความคับข้องใจแก่เจ้าของบทบาท

¹สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ: สำนักงานไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 58.

²Jacob W. Getzel, Administration as Social Process Quoted in Daneil E. Griffithe, Administrative Theory in Education (London: The Macmillian Co., 1969), p. 153.

³สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, หน้า 73.

กวย การที่จะปฏิบัติงานใหม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีทั้งประสิทธิผลและประสิทธิภาพย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ การป้องกันหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ดีกว่า ฉะนั้นการที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของ ตนในฐานะที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ ย่อมจะเป็นผลดีอย่างยิ่ง เพราะการที่มีความรู้ความ เข้าใจในบทบาทของตนนั้นจะเป็นทางช่วยให้บุคคลผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมตาม ที่ตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นคาดหวังไว้ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แก่งานในหน้าที่ของตน และสังคมต่อไปอีกด้วย

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การดำรงตำแหน่งพยาบาลในสถานศึกษาหรือที่เรียกว่า พยาบาลโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน การปฏิบัติงานจะสำเร็จลุล่วงหรือไม่นั้น นอกจากจะ ขึ้นอยู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดมากับตำแหน่งแล้ว ความคาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ นักศึกษา ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนทุกคน ผู้ปกครอง และชุมชนใกล้เคียงด้วย ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้เมื่อติดต่อการปฏิบัติงานของพยาบาล โรงเรียนทั้งสิ้น ฉะนั้นพยาบาลโรงเรียนควรจะได้สำรวจถึงความคาดหวังว่า บุคคล เหล่านี้ต้องการจะให้ตนทำอะไรและอย่างไร เพื่อที่จะได้เป็นทั้งพยาบาลและครูที่ดีมีทั้ง ประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจะต้องระลึกไว้เสมอว่า พยาบาลโรงเรียนไม่อาจทำ งานให้สำเร็จลงได้ ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทอันเป็นที่มุ่งหวังดังกล่าว

บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของวิชาชีพพยาบาล

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายของคำว่า "พยาบาล" ไว้ว่า พยาบาลหมายถึง บุคคลซึ่งสำเร็จการศึกษาวิชาชีพพยาบาล และได้ขึ้นทะเบียนประกอบ วิชาชีพสาขากายภาพแล้ว มีความรับผิดชอบที่จะให้บริการพยาบาลซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและการดูแลความเจ็บป่วย ผู้อ่อนแอหรือผู้ช่วยเหลือ

ตนเองไม่ได้¹

วีโอลา ซี เบรดเคนเบิร์ก (Viola C. Bredenberg) โดกลาถึง
 วิชาชีพพยาบาลในแนวความคิดอย่างกว้าง ๆ ว่าเป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะที่มีความ
 เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ พยาบาลจะต้องส่งเสริมให้
 ผู้ป่วยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี โดยที่พยาบาลต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ และเป็นตัว
 อย่างที่ดีทางด้านสุขภาพอนามัย รวมถึงการดูแลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สังคมและจิตใจของ
 ผู้ป่วยให้ดีเท่ากับทางด้านร่างกาย นอกจากนี้พยาบาลจะต้องบริการทางด้านสุขภาพอนามัย
 แก่ครอบครัว ชุมชนและแต่ละบุคคลด้วย²

อีเลี่ยนเนอร์ ซี แลมเบอตัน (Eleanor C. Lambertson) โดกลาถึง
 วิชาชีพพยาบาลว่าเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหว (Dynamic) การในการ
 บำบัด (Therapeutic) และการศึกษา (Education) เพื่อที่จะค้นหาความต้อง
 การทางด้านอนามัยของสังคม ซึ่งบุคคลในทีมอนามัยจะต้องวางแผนเกี่ยวกับการบำบัดรักษา
 ทั้งหมดร่วมกัน หน้าที่โดยตรงของพยาบาลจะเกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งมี
 ผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้ป่วย พยาบาลจะต้องค้นหาสาเหตุและวิธีแก้ไข เพื่อให้สุขภาพ
 ของผู้ป่วยคืนสู่ภาวะปกติ หรือสามารถใช้ศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์แก่ตน
 เองและครอบครัวในการบำบัดและการให้การศึกษาพยาบาลมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยแก่และ
 หรือครอบครัวประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยให้คำแนะนำและ

¹ WHO Expert Committee on Nursing, Fifth Report, WHO Technical Report Service No. 347 (Geneva 1966.) p. 9.

² Viola C. Bredenberg, Nursing Service Research (Philadelphia: J.B. Lippincott, 1951), pp. 7-8.

ช่วยเหลือทางด้านสุขภาพอนามัยแก่บุคคลเหล่านั้น 1

เวอร์จิเนีย เฮนเดอร์สัน (Virginia Henderson) ได้ให้ความหมายของการพยาบาลว่า เป็นการช่วยเหลือบุคคล (ทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วย) ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพหรือส่งเสริมการหายจากโรคหรือแม้กระทั่งการช่วยให้ถึงแก่กรรมโดยสงบ ซึ่งบุคคลอาจจะกระทำเองได้ในสภาวะที่มีกำลังกายกำลังใจและความรู้เพียงพอ และเป็นการกระทำที่จะช่วยให้บุคคลกลับเข้าสู่สภาวะที่ช่วยตนเองได้โดยไม่ต้องรับการช่วยเหลือนั้นโดยเร็วที่สุด 2

กฎหมายขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลป์แห่งรัฐแมสซาชูเซต (ค.ศ. 1910) ได้ให้คำจำกัดความของการพยาบาลว่า หมายถึงการกระทำเพื่ออำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับการสังเกต อาการการเปลี่ยนแปลงของโรค การดูแลช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ผู้ที่อ่อนแอ ทูพพลภาพ โดยการให้คำแนะนำหรือใช้วิธีการช่วยเพื่อให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตและส่งเสริมสุขภาพ เกี่ยวกับการใช้ยาและการรักษาตามคำสั่งการรักษาของแพทย์ และทันตแพทย์ หรือเกี่ยวกับการสอน การนิเทศเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งจะต้องกระทำโดยพยาบาลผู้ได้ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลป์ สาขาการพยาบาลแล้ว และโดยที่พยาบาลผู้นั้นได้รับการศึกษาอบรมในวิชาการ สำเร็จตามหลักสูตรการพยาบาลวิชาชีพจากโรงเรียนที่ผลิตพยาบาล ซึ่งจะต้องได้รับการรับรองตามหลักการแห่งข้อบัญญัตินี้ 3

¹ Kleaner C. Lambertson, Educational for Nursing Leadership (Philadelphia : J.B. Lippincotte, 1958), pp. 80 -85.

² Virginia Henderson, The Challenge of Nursing , (Saint - Louis : C.V. Mosby Co., 1973), p. 15.

³ Edith H. Anderson, Nursing Practice and The Law (Philadelp- hia : J.B. Lippincott, 1962), p. 379.

ดังที่กล่าวมาแล้วเราพอที่จะสรุปได้ว่าวิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติ
งานที่แตกต่างจากวิชาชีพอื่น ๆ (ยกเว้นแพทย์) โดยที่เป็นงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยว
กับการให้บริการที่จำเป็นแก่สังคม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยและความ
ปลอดภัยของชีวิตประชาชน ซึ่งมีกิจกรรมการพยาบาลมากมายหลายอย่างที่มีอยู่ในความ
รับผิดชอบ นับตั้งแต่งานการพยาบาลอย่างง่าย ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักการทาง
วิทยาศาสตร์ จนถึงการพยาบาลที่ยากซับซ้อนและละเอียดมากยิ่งขึ้น ต้องอาศัยความรู้
หลายด้านมาประกอบกัน จากการประชุมพยาบาลอาวุโสระหว่างชาติได้สรุปหน้าที่ความ
รับผิดชอบของพยาบาลไว้ดังนี้

1. ใ้การพยาบาล
2. ถ่ายทอดความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยแก่นักศึกษาประชาชนและผู้ป่วย
3. ประสานงาน รวมือและมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน
- ✓ 4. ด้านการศึกษาและวิจัย
5. การให้คำอธิบายหรือเป็นผู้แปลความหมายใดอย่างถูกต้อง
6. ด้านการบริหารและการปกครอง
7. เป็นผู้แนะแนวต่าง ๆ
8. การให้คำปรึกษาหารือในการปลอบใจและการให้กำลังใจ
9. มีความสามารถในด้านทักษะการพยาบาลเป็นอย่างดี
10. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วิชาชีพเป็นที่ยอมรับ

มิลตัน เจ เลสนิค และ เบอร์ไนซ์ อี แอนเดอร์สัน (Milton J. Lesnik
and Bernice E. Anderson) ได้กำหนดขอบเขตการปฏิบัติงาน

¹ สุจินต์ วิจิตรกาญจน์, "สรุปรายงานการประชุม," วารสารพยาบาล

ของพยาบาลไว้ดังนี้

1. การดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วยทุกคน ให้ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้อง ตรงตามความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและปัญหาของผู้ป่วย
2. การสังเกตเกี่ยวกับอาการแสดงและปฏิกิริยาต่าง ๆ ของผู้ป่วย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และความต้องการทุกชนิด เพื่อเป็นการประเมินความต้องการและหาวิธีการสนองความต้องการนั้น ๆ แก่ผู้ป่วยให้เหมาะสมและถูกต้อง
3. การบันทึกรายงานที่ถูกต้อง ตรวจสอบความเป็นจริงเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยทั้งหมด
4. การนิเทศงานบุคลากรในระดับต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางให้การดูแลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม
5. การให้การพยาบาลที่ถูกต้องตามเทคนิคแก่ผู้ป่วย
6. การให้คำแนะนำชี้แจง และให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจบุคคลทั่วไป
7. การให้การรักษานักเรียนตามแผนการรักษาของแพทย์ ¹

นอกจากนี้สภาพยาบาลนานาชาติ (International Council of Nurses) ได้กำหนดความรับผิดชอบเบื้องต้นของพยาบาลไว้ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

---

¹ Milton J. Lesnik, and Rernice E Anderson, Nursing Practice and Law, Quoted in Engenia Kennedy Spalding, and Lucille E. Notter, Professional Nursing (Philadelphia : J.B. Lippincott Co., 1968), pp. 56 - 59.

1. การยกระดับสุขภาพอนามัย
2. การป้องกันความเจ็บป่วย
3. การฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย
4. การช่วยบรรเทาความทุกข์ทรมาน¹

จากการศึกษาดังกล่าวแล้ว เราพอจะสรุปได้ว่า พยาบาลมีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในเรื่องต่อไปนี้

1. การให้บริการ อันประกอบด้วย

1.1 การดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย ตลอดจนการให้การรักษาย่างอย่าง เช่น การตรวจและการรักษาโรคที่เกิดขึ้นเสมอ ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับความสุขและปลอดภัย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

1.2 การป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ คือ ป้องกันไม่ให้โรคเกิดขึ้นหรือเมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะต้องหาวิธีการแก้ไข ไม่ให้ลุกลามต่อไป

1.3 การส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

1.4 การฟื้นฟูสุขภาพอนามัย

2. การศึกษา พยาบาลมีหน้าที่ในการให้ดูขศึกษาแก่ผู้ป่วย ครอบครัวและประชาชนทั่วไป ให้การศึกษาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในทีมการพยาบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องกับทีมอนามัย

¹ ลออ หุตางกูร, "บัญญัติจรรยาสำหรับพยาบาลของสภาพยาบาลนานาชาติ ฉบับแก้ไข ค.ศ. 1973," วารสารพยาบาล 24 (มกราคม, 2518) : 1-3.

3. การบริหารงาน ได้แก่การวางแผนงานและการดำเนินงานพยาบาลตามวัตถุประสงค์ของแผนกพยาบาลหรือสถาบัน
4. การนิเทศ คือการให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลดำเนินไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพสูง
5. การประสานงาน พยาบาลจะต้องประสานงาน ระหว่างผู้ป่วย กับสมาชิกในทีมอนามัย ตลอดจนให้ความร่วมมือกับผู้ร่วมงานในทีมการพยาบาล
6. การค้นคว้าและวิจัย พยาบาลต้องให้ความร่วมมือในการวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาคนควาวิจัยทางด้านการแพทย์ การอนามัย และสังคมสงเคราะห์
7. งานอื่น ๆ เช่น คำนวณธุรกิจ งานแม่บ้าน พนักงานจ่ายยา ตลอดจนเป็นผู้ที่รักษทรัพย์และสิ่งของผู้ป่วย มิให้เกิดความเสียหายได้

จากที่กล่าวมาแล้ว เราจะเห็นว่า การพยาบาลเป็นงานสำคัญแขนงหนึ่งของงานสาธารณสุข บุคลากรทางการพยาบาลจึงเป็นเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขที่มีขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างกว้างขวาง ในการที่จะนำประชาชนไปสู่ความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ยิ่งในปัจจุบันนี้กิจการด้านสาธารณสุขของประเทศได้ขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้บทบาทความรับผิดชอบของพยาบาลต้องเปลี่ยนไปค้วย คือไม่เพียงแต่จำกัดอยู่เฉพาะในโรงพยาบาล เพื่อให้การรักษาพยาบาลแก่ผู้ที่เจ็บป่วยเท่านั้น แต่พยาบาลยังเข้าไปมีบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่นในทีมสุขภาพได้ในทุกส่วนของงาน เช่น ในชุมชน ในบ้าน ในโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนในโรงเรียนอีกด้วย เราจึงอาจกล่าวได้ว่า บุคลากรพยาบาลเป็นกำลังสำคัญยิ่ง ที่มีอิทธิพลต่อระบบการให้บริการสุขภาพ (Health Care System) ของประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการพยาบาลในโรงเรียน

ในปัจจุบันสังคมกำลังตื่นตัวในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย และสนใจมารับบริการพยาบาลมากขึ้น มนุษย์มีอายุยืนขึ้น ประกอบกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้ความต้องการทางพยาบาลของประเทศทวีขึ้น

โรงเรียนเป็นหน่วยของชุมชน ซึ่งนอกจากจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การศึกษาดูแลแล้ว ยังจะต้องรับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของเด็กในวัยเรียนด้วย แต่เนื่องจากครู ซึ่งไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะไม่ได้รับการฝึกฝนและศึกษามาทางด้านนี้โดยเฉพาะ ฉะนั้นในการจัดและดำเนินงานโดยทั่ว ๆ ไป ของโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและเจ้าหน้าที่ในสถานต่าง ๆ ร่วมมือประสานงานกัน คือ

1. เจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่ด้านการรักษาพยาบาล เช่น แพทย์ จิตแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล พนักงานอนามัย ผดุงครรภ์ ผู้ช่วยพยาบาล และพันตภิบาล
2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้บริหารการศึกษาจนถึงครูใหญ่ ครูประจำชั้นและครูพยาบาล
3. บิคา มารดาหรือผู้ปกครอง
4. นักสังคมสงเคราะห์ มูลนิธิและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานสังคมสงเคราะห์
5. เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น นายอำเภอ สุขาภิบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
6. เจ้าหน้าที่หน่วยต่าง ๆ ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง
7. ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนนั้น

ด้วยเหตุนี้เอง พยาบาลจึงเข้ามามีบทบาทในสถานศึกษา ซึ่ง ดอริส เอส ไบรแอน (Doris S. Bryan) ได้กล่าวถึงพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนว่ามี 2 ประเภทคือ ประเภทที่หนึ่ง เป็นพยาบาลสาธารณสุขซึ่งขึ้นอยู่กับแผนกพยาบาล

สาธารณสุข ให้บริการกับเด็กในวัยเรียน โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของบริการสาธารณสุข ส่วนอีกประเภทหนึ่ง เป็นพยาบาลที่ขึ้นตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ แต่อย่างไรก็ตามพยาบาลโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทนี้ทำงานโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ การให้บริการที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้แก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน¹

เนื่องจากพยาบาลโรงเรียนเป็นสมาชิกของฝ่ายการศึกษาและทำงานร่วมกับผู้ที่ไม่ได้เจ็บป่วย จึงทำให้หน้าที่แตกต่างจากพยาบาลวิชาชีพเดียวกัน และแตกต่างจากครูด้วย² ซึ่ง ออร์เจีย พี โมดอนอจซ์ (Oeorgia P. Moedonough) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของพยาบาลในโรงพยาบาลและพยาบาลในโรงเรียนไว้ดังนี้

---

¹ Doris S. Bryan, School Nursing in Transition (Saint Louis: The Mosby Company, 1973), p. 2.

² Norman G. Hawbins, "Is There a School Nurse Role ? American Journal of Nursing 71 (April, 1971) : 744 - 751.

พยาบาลในโรงพยาบาล

1. ผู้ที่มาใช้บริการเป็นผู้ที่เจ็บป่วยซึ่งง่ายต่อการยอมรับการรักษาพยาบาล
2. ผู้ป่วยทราบว่าเขามีปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและไปรับการรักษาเพื่อให้ออกจากโรค
3. รับผิดชอบผู้เจ็บป่วยภายในโรงพยาบาล
4. มีมาตรฐานและแบบแผนที่เฉพาะ
5. มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ครบถ้วน

พยาบาลโรงเรียน

1. ผู้ที่มารับบริการจะยอมรับการรักษาหลังจากที่พยาบาลโรงเรียนได้ให้คำแนะนำปรึกษาแล้วซ้ำอีก พยาบาลโรงเรียนจะต้องมีความสามารถในการสังเกตความผิดปกติให้ได้โดยเร็วที่สุด ในบางครั้งจะต้องติดต่อกับผู้ปกครองให้เป็นผู้นำไปรับการตรวจจากแพทย์
2. ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองไม่ค่อยจะยอมรับว่าเขามีปัญหา ซึ่งไม่เพียงแต่ไม่ยอมเสาะแสวงหาความช่วยเหลือเท่านั้น ในบางครั้งอาจจะแสดงความไม่พอใจและขัดขวางอีกด้วย
3. รับผิดชอบในการค้นหา (Case - finding) นักเรียนที่เจ็บป่วย ซึ่งจะต้องตัดสินใจด้วยตนเอง
4. ขึ้นอยู่กับแบบแผนของเด็กแต่ละคนและต้องปฏิบัติภายในขอบเขตที่ได้เรียนมาโดยใช้ครอบครัวของเด็กเป็นศูนย์กลาง (Family Center)
5. จะต้องสอนให้ผู้ปกครองและเด็กประคัมผู้คัดคนเอาเอง

พยาบาลในโรงพยาบาล

พยาบาลโรงเรียน

6. บริการของโรงพยาบาลจัดให้ครอบคลุมทุกด้าน	6. บริการที่ใหม่ักจะเป็นบริการที่ดีกว่าได้ผลมากที่สุด ซึ่งได้แก่การสอน และการสาธิตการพยาบาล
7. สิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ช่วยใจจัดเตรียมไว้ให้พร้อมแล้ว	7. พยาบาลโรงเรียนจะต้องเข้าใจถึงความต้องการของเด็ก ช่วยคิดแปลงของใช้ และคิดค้นหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ใช้แหล่งประโยชน์จากชุมชนมากที่สุด
8. จุดมุ่งหมายประการสำคัญของการดูแล (Care) คือการรักษา (Cure)	8. จุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อส่งเสริมและคงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคมของนักเรียนแต่ละคน โดยเน้นที่การป้องกันโรคและความพิการ เพื่อดูแลให้เขารักษาไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีตลอดไป
9. มีการกำหนดปริมาณงานของพยาบาลไว้อย่างเหมาะสม	9. จะต้องกำหนดปริมาณงานของตนเองโดยอาศัยทักษะในการวางแผนและประเมินผล
10. มักจะทำงานในสาขาหนึ่งสาขาใดโดยเฉพาะ	10. จะต้องทำงานทุก ๆ อย่างและมีความรู้อย่างลึกซึ้งในทุก ๆ สาขา เพราะจะต้องเป็นที่ปรึกษาของเด็กในทุก ๆ โรคในเวลาเดียวกัน
11. ทำงานในสถานที่หนึ่งสถานที่ใดเป็นประจำและมีเครื่องช่วยอำนวยความสะดวก	11. ทำงานในหลาย ๆ ที่ เช่น ห้องพยาบาล ห้องเรียน บ้าน

พยาบาลในโรงพยาบาล

พยาบาลโรงเรียน

12. แพทย์เป็นผู้รับผิดชอบในการรับ
และจำหน่ายผู้ป่วย

12. พยาบาลโรงเรียนจะต้องตัดสินใจให้
บริการตามนโยบายที่วางไว้ เช่น การค้นหา
การติดตาม ตลอดจนการให้ผู้ป่วยกลับเข้า
เรียนดังเดิม ¹

จะเห็นว่าการพยาบาลในโรงเรียนนั้นมีมากมายหลายอย่าง ซึ่งพยาบาลโรงเรียนจะต้องใช้ศิลปะและทักษะ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในงานทางด้านสาธารณสุข เพื่อช่วยส่งเสริมปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและการตอบสนองต่อสุขภาพ นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ซึ่ง แคทเธอริน ไกร (Catherine Gair) ได้กล่าวถึงการพยาบาลในโรงเรียนว่าเป็นเสมือนสิ่งต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันระหว่างความต้องการของผู้บริหาร ความคาดหวังของครู ความต้องการของเด็ก ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนและเกี่ยวกับความเชื่อของพยาบาลเองด้วย ² การพยาบาลในโรงเรียนจึงไม่ปรากฏออกมาในรูปแบบที่แน่ชัดว่า จะ เป็นไปในรูปปฏิบัติการพยาบาลหรือการศึกษาพยาบาล แต่การแก้ปัญหาขั้นสุดท้าย คือการส่งเสริมสุขภาพโดยผ่านขบวนการศึกษาและพยาบาลโรงเรียน เป็นผู้จัดให้บริการที่แยกเฉพาะ เพื่อให้บริการกับเด็กในวัยเรียน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของบริการพยาบาลสาธารณสุข ³ ฉะนั้นบทบาทของพยาบาลโรงเรียนจึงเป็นเสมือนผู้ให้ความรู้

¹ Georgia P. Moedoncough, "Comparision of Nursing Role," Journal of School Health 42 (October 1972) : 481 - 482.

² Catherine Gair, "What is School Nursing," Journal of School Health 36 (November 1966) : 401 - 402.

³ Doris S. Bryan, School Nursing in Transition, p. 34

ทางด้านสุขภาพ และเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง นักเรียนกับครู และโรงเรียนกับชุมชน

บทบาทและความรับผิดชอบของพยาบาลโรงเรียน

ในปี ค.ศ. 1954 คณะกรรมการโรงเรียนใน โชนินมา รัฐคาร์ลีฟอเรีย ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลโรงเรียน โดยได้สรุปไว้ว่า หน้าที่ของพยาบาลโรงเรียนมีหลายอย่างแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาของเด็กแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม เปลี่ยนแปลงไปตามโอกาสและสิ่งแวดล้อมของแต่ละโรงเรียน ภายในขอบเขตของความคาดหวังที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องทำหน้าที่อันเป็นมาตรฐานสำหรับทุกคนที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งอาจจะมากหรือน้อยกว่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. ให้คำแนะนำขอเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดงบประมาณการพยาบาลในโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาโครงการสุขภาพในโรงเรียนให้มั่นคงถาวรตลอดไป
2. รับผิดชอบต่อประวัติสุขภาพของเด็กแต่ละคนที่เข้ามาเรียน โดยจะต้องมีอย่างละเอียดและเพียงพอ เชื่อถือได้ ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย
3. ร่วมมือในการจัดให้มีการตรวจร่างกายที่จำเป็นแก่นักเรียน ซึ่งบางครั้งพยาบาลอาจจะต้องร่วมในการตรวจด้วย
4. ร่วมมือในการตรวจคัดเลือกสุขภาพเด็ก
5. ประสานงานและร่วมมือในการทดสอบการได้ยินในรายที่มีความผิดปกติ
6. ให้การฝึกอบรมครู เกี่ยวกับการตรวจสุขภาพประจำวัน
7. แยกเด็กที่สงสัยว่าจะป่วยออกจากกลุ่มเด็กดี ทันทีและเสนอให้ผู้บริหารทราบเกี่ยวกับการดำเนินการในราย เช่นนี้
8. ร่วมมือกับแพทย์ในการพิจารณาความพร้อมของเด็ก หลังจากหยุดเรียนเนื่องจากเจ็บป่วย

9. ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเจ็บป่วยที่ฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่แน่นอน
  10. ฝึกครูให้ทราบถึงหลักการและการปฏิบัติในการให้การปฐมพยาบาล
  11. ตรวจสอบตราให้เด็กเข้าใหม่ได้รับภูมิคุ้มกันโรค รวมถึงการให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันโรคด้วย
  12. ร่วมมือกับทันตแพทย์ในการตรวจสอบสุขภาพฟันของนักเรียน และให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองด้วย
  13. จัดส่งเด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิตให้กับจิตแพทย์ เพื่อการศึกษาและการให้คำแนะนำ
  14. ส่งเสริมदानโภชนาการให้เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับด้านโภชนาการได้รับการตรวจ
  15. เก็บบันทึกสุขภาพของนักเรียน
  16. ติดตามเด็กที่มีปัญหา เพื่อที่จะให้ผู้ปกครองทราบถึงความจำเป็นในการแก้ไขความพิการ
  17. แนะนำใหญ่ที่มีปัญหาสุขภาพไปรับบริการจากแหล่งการแพทย์ในชุมชนนั้น
  18. ช่วยครูประจำชั้นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพ
  19. ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของเด็ก เพื่อย้ำให้เห็นความสำคัญของปัญหา
  20. ให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพในโรงเรียน
  21. เขาร่วมประชุมกับคณะกรรมการโรงเรียนเป็นประจำ
  22. เขาเป็นสมาชิกในวิชาชีพ โดยอย่างน้อยจะต้องเป็นสมาชิกในวิชาชีพการพยาบาล การศึกษาและสุขภาพในโรงเรียน
  23. ประเมินตนเองเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือในโครงการสุขภาพของโรงเรียนเป็นครั้งคราว

24. ประชุมปรึกษาหารือกับผู้บริหารในการประชุมประจำปี เพื่ออภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการสุขภาพในโรงเรียนภายในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ¹

1
 1. คอมาสมาคมพยาบาลอเมริกัน (America Nurses Association) ได้พัฒนาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นผู้นำและให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและการดำรงไว้ซึ่งโครงการอนามัยในโรงเรียนทั้งหมด
2. เพื่อตอบสนองสมาชิกในโครงการ โดยการให้บริการตามแนวนโยบายที่โรงเรียนวางไว้
3. เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพตามที่ได้ต้องการ เพื่อสอนให้ผู้อยู่ยอมรับและบันทึกการเปลี่ยนแปลงสุขภาพ
4. ศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน บ้านและชุมชน เพื่อจะได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่จะทำให้เกิควบัตเหตุ ความเมื่อยล้า และความตึงเครียดของอารมณ์ มีการให้การพยาบาล การสอนหรือการจัดสภาพเพื่อการสอนให้กับบุคลากรโรงเรียนเกี่ยวกับการให้การดูแลฉุกเฉิน
5. เป็นที่ปรึกษาแนะแนวให้กับนักเรียน ผู้ปกครองและบุคลากรโรงเรียน
6. จัดให้เป็นผู้นำในโครงการสุขภาพในโรงเรียน
7. ส่งเสริมโปรแกรมสุขภาพของโรงเรียนและชุมชน
8. เพื่อศึกษาและวิจัยสุขภาพในโรงเรียนโดยประเมินผลโครงการเป็นระยะๆ

¹ Oliver E. Byrd, School Health Source Book (London : Henry M. Snyder Company, 1964), pp. 154 - 155.

หรือเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง¹

สภาพยาบาลแห่งชาติ (The National Council for School Nurse) ได้กำหนดบทบาท ของพยาบาลโรงเรียนว่าเป็นเสมือนผู้นำ (Leadership) และยังมีบทบาทเกี่ยวกับ

1. เป็นสมาชิกที่มีสุขภาพ
2. เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพ
3. เป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพ
4. เป็นครู
5. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
6. เป็นผู้ร่วมในการจัดโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียน
7. เป็นผู้แปรผลและติดต่อประสานงานระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายรักษา

พยาบาล และระหว่างโรงเรียนกับบ้าน

8. หน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องได้แก่
  - 8.1 ทำงานร่วมกับครอบครัว
  - 8.2 ทำงานทางด้านสุขภาพจิต
  - 8.3 ผู้นำทีมการพยาบาล
  - 8.4 ร่วมกันวางแผนอนามัยชุมชน
  - 8.5 จัดให้บริการด้านบริการสุขภาพ
  - 8.6 ใช้เทคนิคในการประเมินปัญหาของประชากรในโรงเรียน²

¹ Eugenia Kennedy Spalding, Lucillee Notter, Professional Nursing (Philadelphia : J.B. Lippincotte Company, 1968), p. 133.

² Ann E. Hill, "Educational Preparation for School Health Nursing, Journal of School Health 41 (January 1971) : 357.

กฎหมายการศึกษาในญี่ปุ่น (School Education Law) โคก้าหนด
หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ร่วมในการคงไว้และส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน โดยการตรวจร่างกาย
จิตใจ ตลอดจนจัดให้มีการฝึกปฏิบัติ และให้คำแนะนำทางด้านสุขภาพ
2. เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพของนักเรียนพยาบาลจะต้องร่วมในกิจกรรมเหล่านี้
  - 2.1 การตรวจสุขภาพ
  - 2.2 จัดการสุขภาพบาลเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ
  - 2.3 จัดให้มีโครงการอาหารกลางวันและโภชนาการสำหรับเด็ก
  - 2.4 เป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพ
  - 2.5 การป้องกันโรค
  - 2.6 ให้การรักษาพยาบาลในรายฉุกเฉิน
  - 2.7 ให้การดูแลสุขภาพของฟัน
  - 2.8 ให้การดูแลรักษาเฉพาะโรคในรายที่จำเป็น
  - 2.9 การพยาบาลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของนักเรียนและการ

พยาบาล

3. พยาบาลโรงเรียนจะทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับครู เพื่อจะได้บรรลุถึง
วัตถุประสงค์ที่วางไว้
4. พยาบาลโรงเรียนจะปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับบุคลากรอื่นทางด้านกรแพทย์
เช่น แพทย์ประจำโรงเรียน ทันตแพทย์
5. ในรายที่จำเป็น พยาบาลโรงเรียนควรจะปรึกษากับผู้ปกครอง ฉะนั้นจึง
ควรจัดให้มีการติดต่อระหว่างครู - ผู้ปกครอง เพื่อประชุมปรึกษากันในเรื่องสุขภาพของ

นักเรียน¹

ดอร์ริส เอส ไบรอน (Doris S. Bryan) ได้กล่าวถึง กิจกรรมของ
พยาบาลโรงเรียนว่า เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ พยาบาลโรงเรียนจะต้องปฏิบัติ
ในกิจกรรมเหล่านี้

การประเมินสุขภาพ (Health Appraisal) พยาบาลมีหน้าที่
รับผิดชอบร่วมกับครู ผู้ปกครอง ในการสังเกตเพื่อค้นหาเด็กที่มีปัญหาสุขภาพให้ได้รับคำ
แนะนำเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล หรือเพื่อให้รับการตรวจสุขภาพจากแพทย์ งานทางด้าน
นี้ ได้แก่ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง การวัดสายตา การทดสอบการได้ยิน ตลอดจนการ
ตรวจสุขภาพประจำวัน

2. ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่พิการ โดยพยาบาลโรงเรียนจะต้องปรึกษากับ
กับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง แพทย์ และหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน มีการบันทึกและรายงาน
ความพิการของเด็ก เพื่อหาทางช่วยเหลือร่วมกัน

3. จัดให้มีโปรแกรมการศึกษาพิเศษ (Special Education Program)
แก่เด็กที่มีปัญหาทางด้านร่างกาย พยาบาลจะต้องตรวจเด็กอย่างละเอียด เพื่อให้เด็กที่มี
ปัญหาได้รับบริการที่แยกเฉพาะจากเด็กปกติอื่น ๆ

4. เป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพ (Health Supervision) เช่น
ความปลอดภัยในโรงเรียน การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

5. เป็นผู้สอนหรือให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ (Health Instruction)
โดยอาจจะสอนร่วมกับทีมสุขภาพในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ หรือสำรวจวิเคราะห์ปัญหา
สุขภาพ แล้วนำมาวางแผนการสอนโดยพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

---

¹ Japanese National Commission for UNESCO, Development of
School Health in Japan (Tokyo : Japanese National Commission for
UNESCO, 1962), p. 12.

6. ร่วมรับผิดชอบสุขภาพชุมชน ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ฉะนั้นความรู้ที่พยาบาลจะนำมาสอนนักเรียนนั้นจะต้องได้มาจากปัญหาสุขภาพของชุมชน โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน พยาบาลโรงเรียน จึงควรเข้าเป็นคณะกรรมการให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ ของชุมชนด้วย

7. รับผิดชอบดูแลนักเรียนพยาบาลที่มาฝึกงาน โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มี นักเรียนพยาบาลมาฝึกงาน เพื่อหาประสบการณ์

8. การรายงาน - ประเมินผล และการวิจัย พยาบาลโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ เกี่ยวกับการวิจัย และกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ และตลอดจนโครงการเฉพาะต่าง ๆ เพราะทำให้เราทราบถึงความต้องการที่เหมาะสมของโครงการเหล่านั้น จึงควรต้องมีการสำรวจ รายงานและการประเมินผลด้วย ¹

สอง สกฤพรพรรณ และพิชิต สกฤพรพรรณ ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ ของพยาบาลอนามัยโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. วางแผนและดำเนินงานอนามัยโรงเรียน
2. รับผิดชอบห้องปฐมพยาบาลโรงเรียน
3. จัดเตรียมและช่วยแพทย์ ทันตแพทย์ (ถ้ามี) ในการตรวจสุขภาพนักเรียน
4. ตรวจสุขภาพนักเรียน (Health Inspection) และให้คำแนะนำแก่ ครูประจำชั้นในการตรวจสุขภาพนักเรียนในตอนเช้า (Morning Inspection)
5. จัดให้มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงของนักเรียนพร้อมทั้งบันทึกไว้เรียบร้อย
6. จัดให้มีการตรวจวัดสายตาปีละครั้ง ซึ่งจะทำพร้อม ๆ กับการตรวจสุขภาพประจำปี
7. รับผิดชอบในการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อในโรงเรียน

¹

Doris S. Bryan, School Nursing in Transition, p. 16.

8. ติดตามผลการรักษานักเรียนที่ป่วยและแจ้งให้ครูปกครองทราบ
9. ให้คำแนะนำแก่นักเรียนที่มีความพิการบางอย่าง เช่น เด็กที่เรียนช้า เด็กหูพิการ หรือเด็กที่แขนหรือขาพิการ เป็นต้น
10. ช่วยสอนสุขศึกษาและการปฐมพยาบาลแก่นักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม
11. การป้องกันอุบัติเหตุ การปฐมพยาบาล และการพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ
12. การควบคุมและดูแลเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
13. การประสานงานกับเจ้าหน้าที่อนามัยในวงการศึกษาอื่น ๆ เช่น กองอนามัยโรงเรียน ของกรมอนามัย หรือหน่วยบริการอนามัยของศูนย์บริการสาธารณสุขอื่น ๆ
14. ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กรมอนามัยในการส่งเสริมและพัฒนาอนามัยของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย¹

โอลิเวอร์ อี บาร์ด (Oliver E. Byrd) ได้กล่าวถึงบทบาทของพยาบาล ที่ทำงานในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (High School) ไว้ว่า พยาบาลควรมีส่วนร่วมทุกอย่างในโครงการสุขภาพในโรงเรียนโดยครอบคลุมถึงกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. ช่วยวางแผนการดำเนินงานในโปรแกรมสุขภาพ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้
2. ร่วมมือในกิจกรรมการสอนสุขศึกษาและช่วยในการประเมินโครงการ

¹ สนอง สกุลพราหมณ์ และพิชิต สกุลพราหมณ์. อนามัยโรงเรียน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามมิตร, 2522), หน้า 7.

โดยการสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกและการวิเคราะห์จากสมุดบันทึกสุขภาพ

3. เป็นผู้ประสานงานระหว่างครู ผู้ปกครอง และเด็กเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ติดต่อกัน¹

แมรี สแวนสัน (Marie Swanson) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพยาบาลในวิทยาลัยว่า ล้วนจะมีบทบาทในเรื่องต่อไปนี้

1. ให้การดูแลเมื่อเจ็บป่วยหรือเมื่อได้รับบาดเจ็บ โดยการให้การปฐมพยาบาลหรือให้การดูแลรักษาแกสมาชิกในวิทยาลัยทุกคนทั้งในสถานที่ศึกษาและหอพัก

2. ให้บริการเป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพแก่ผู้ที่มีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ผู้เรียนเข้ามารับบริการเองหรือเป็นรายที่พยาบาลสืบเสาะหาเอง นอกจากนี้อาจจะให้คำแนะนำในโครงการพิเศษ เช่น การแข่งกีฬา

3. ป้องกันโรคติดต่อ โดย

3.1 จัดให้มีการฉีดวัคซีน การเอกเรย์ เพื่อป้องกันโรค

3.2 ให้ความสนใจในความผิดปกติตั้งแต่เริ่มแรก มีการวินิจฉัยอย่างรวดเร็ว ให้การรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนติดตามผู้สัมผัสโรค

3.3 จัดให้มีการตรวจสุขภาพเป็นครั้งคราว แก่เจ้าหน้าที่ในโรงเรียน

3.4 ให้คำแนะนำในเรื่องการสุขาภิบาล การปรุงอาหาร การป้องกันอหิวาต์ ระบายน้ำ หอพัก แสงสว่างและการถ่ายเทอากาศ

4. จัดสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยให้เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนพัฒนาสุขภาพในทางที่ดี เช่น จัดตั้งแนวทางการปฏิบัติในวิทยาลัยเพื่อให้ผู้ที่เข้าเรียนใหม่สามารถปรับตัวได้ง่ายขึ้น

¹ Oliver E. Byrd, School Health Sourcebook, p. 148 - 149.

5. สอนสุขศึกษา ซึ่งอาจจะสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล ทั้งในห้องเรียนและ
 ณะให้บริการพยาบาล ตลอดจนการให้คำแนะนำปรึกษา¹

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพยาบาลในโรงเรียน มีผู้ทำการศึกษาไว้น้อย
 มาก พอที่จะรวบรวมได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2508 ชัน พัดม ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การบริหารการศึกษา
 ด้านสุขศึกษาในสถาบันการฝึกหัดครู" โดยใช้แบบสอบถามกับประชากรซึ่งเป็นอาจารย์
 ผู้สอนวิชาสุขศึกษาของสถาบันฝึกหัดครูทั้ง 11 ภาคการศึกษา รวม 27 แห่ง และรวม
 อาจารย์ผู้สอนวิชาสุขศึกษาได้ 40 คน นำมาคำนวณหาการ้อยละ ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้
 พบว่า

1. งานในหน้าที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบการศึกษาในโรงเรียน ประกอบ
 ด้วงานต่างๆ ที่เรียงตามลำดับความสำคัญคือ การสุขาภิบาล การบริการอนามัย การ
 บริหารงานสุขศึกษา งานการสอนและงานพิเศษที่เกี่ยวข้องกับงานอื่น ๆ เช่น ช่วยในการ
 ประมุณีเทศ และวิทยากรให้ความรู้ซึ่งเป็นงานการอบรมต่าง ๆ ของสถาบัน
2. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานสุขศึกษาในโรงเรียน มีปัญหาต่าง ๆ เรียง
 ตามลำดับความสำคัญคือ การเงิน อาคารสถานที่ และการวางแผนงานโรงเรียน ห้อง
 พยาบาลคับแคบ อุปกรณ์ไม่พอ บุคลากรไม่เพียงพอ
3. ผู้รับผิดชอบดำเนินงานสุขศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูนั้น อันดับแรก ได้แก่
 พยาบาลประจำโรงเรียน ถัดไปก็เป็นผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ อาจารย์ผู้สอนวิชา
 สุขศึกษากับเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียนและอาจารย์ฝ่ายคหกรรมศาสตร์ ส่วนวิชาอื่น

---

¹ Marie Swanson, School Nursing in the Community Program
 (New York : Macmillan Co., 1958), pp. 483 - 484.

งานสุขศึกษาในโรงเรียนนั้น ผู้รับผิดชอบอันดับแรก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาสุขศึกษาที่มักมีมอบให้พยาบาลประจำโรงเรียนบ้าง และลงมือดำเนินการเองบ้าง¹

บาร์บารา โทมัส (Barbara Thomas) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พยาบาลโรงเรียนคือสมาชิกผู้หนึ่งในโรงเรียน" (The School Nurse as a Member of the School) โดยส่งแบบสอบถามให้กับพยาบาลโรงเรียน จำนวน 293 คน เพื่อศึกษาถึงขอบเขตความรับผิดชอบและปัญหาที่พยาบาลโรงเรียนได้รับ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. พยาบาลโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26 - 65 ปี แต่งงานและมีบุตรแล้ว วุฒิทางการศึกษาคือ ระดับประกาศนียบัตร มีประสบการณ์ในการทำงานในโรงเรียนมาแล้ว 1 - 10 ปี ปฏิบัติงานเต็มเวลาในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนจำนวน 1000 - 5000 คน
2. เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพยาบาล พบว่า พยาบาลจะปฏิบัติงานร่วมกับครูบ่อยที่สุดโดยให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาทางด้านร่างกายมากกว่าจิตใจ
3. เกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับเวลาและปริมาณงานที่รับผิดชอบ การสื่อสาร การขาดเครื่องอำนวยความสะดวกในการให้บริการพยาบาล ส่วนปัญหาอื่น ๆ คือ บุคลากรในโรงเรียนไม่ยอมรับในบทบาท ไม่มีขอบเขตของหน้าที่ ความรับผิดชอบที่แน่นอน
4. เกี่ยวกับกิจกรรมที่พยาบาลได้เข้าร่วมด้วยมากที่สุดคือ ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่โรงเรียนในการวางแผนร่างหลักสูตร รองลงมาคือ ร่วมกันวางแผนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตลอดจนความปลอดภัยและการดูสุขภาพ และน้อยที่สุดคือ การปรึกษา

¹ ชัน พัดลม, "การบริหารการศึกษาค้นคว้าศึกษาในสถาบันการฝึกหัดครู." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508.

กันระหว่างที่ปรึกษา ผู้ปกครองและพยาบาล ¹

อี แคนนี่ กรีนฮิลล์ (E. Dianne Greenhill) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทของพยาบาลโรงเรียน (Perceptions of the School Nurse's Role) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบถึงความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพยาบาลโรงเรียนระหว่างบุคลากรอื่นในโรงเรียนกับพยาบาลโรงเรียน ได้ทำการศึกษาจาก อาจารย์ใหญ่ 46 คน อาจารย์ที่ปรึกษา 37 คน ครู 154 คนและพยาบาลโรงเรียน 22 คน โดยใช้แบบสอบถามสรุปผลได้ดังนี้

1. อาจารย์ใหญ่ ครู และอาจารย์ที่ปรึกษา มีความเข้าใจในบทบาทของพยาบาลโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับความเข้าใจของพยาบาลโรงเรียน
2. ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างระดับของการศึกษา ประสบการณ์ จำนวนครั้งที่มารับบริการ เมื่อเปรียบเทียบกับความเข้าใจของพยาบาลโรงเรียนเอง ²

¹ Barbara Thomas, The School Nurse as a Member of the School, The Journal of School Health 46(October 1976) : 466 - 470.

² E Dianne Greenhill, "Perceptions of the School Nurse's Role," The Journal of School Health 49 (September 1979) : 368 - 371.